

*До спеціалізованої вченої ради Д 61.051.07
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»*

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора філософії в галузі права
Чернишової Валерії Юріївни
на дисертацію Коровченка Сергія Володимировича на тему:
«Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами в
адміністративному судочинстві», поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне
право і процес; фінансове право; інформаційне право**

Актуальність теми дисертації та зв'язок її з науковими програмами, планами, темам. Розбудова верховенства права в Україні має завдання забезпечення прав, свобод і законних інтересів людей. З цією метою Конституція України закріплює право кожного на судовий захист та можливість оскаржувати в суді рішення органів державної влади, у тому числі судові рішення. Інститут оскарження судових рішень дійсно дозволяє забезпечити прийняття законного, обґрунтованого і справедливого рішення. Разом з тим, існують ситуації, коли необхідно переглядати судові рішення не на предмет судової помилки, а за наявності інших підстав. З огляду на це, процесуальне законодавство нашої держави закріплює інститут перегляду судових рішень, що набрали законної сили, на підставі нововиявлених обставин.

Зокрема перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами у забезпеченні права на захист у порядку адміністративного судочинства є третім видом перегляду судових рішень, крім апеляційного і касаційного перегляду у розділі III «Перегляд судових рішень» Кодексу адміністративного судочинства України. Отже, Кодексом адміністративного судочинства України передбачено три види перегляду судових рішень: апеляційний перегляд (апеляційне провадження); касаційний перегляд (касаційне провадження); перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними

обставинами. Таким чином, такий перегляд є додатковою гарантією винесення справедливого судового рішення.

Актуальність перегляду судових рішень зумовлена важливістю реалізації права на судовий розгляд і значимістю правильного вирішення адміністративних справ. Про суттєву важливість можливості судового захисту прав, свобод і законних інтересів осіб свідчить нормативне закріплення права на справедливий суд на міжнародному рівні, зокрема у ст. 6 Європейської конвенції з прав людини; та низкою нормативних актів вітчизняного законодавства, а саме у ст. 55 Конституції України; у ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Зазначене зумовлює актуальність цього дослідження, його наукове та практичне значення.

Проведене дослідження носить комплексний характер, метою якого є визначення на основі доктринальних джерел правової природи та сутності інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, визначення недоліків його застосування та обґрунтування напрямів підвищення його ефективності. Зазначене обґрунтовує також важливість та вагомість проведеного дослідження для науки адміністративного права.

Вище зазначене свідчить про потребу глибокого і всебічного наукового дослідження правової природи та сутності інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, визначити недоліки його застосування та обґрунтувати напрями підвищення його ефективності.

З огляду на зазначене, актуальність теми та потреба в її комплексному дослідженні, необхідність наукового пошуку, спрямованого на досягнення визначеної мети, підкреслює важливість з'ясування призначення та сутності інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, виокремлення та дослідження його недоліків його застосування сприятимуть пошукові оптимальних інструментів у частині підвищення ефективності даного правового інституту. Висновки дослідження

є обґрунтованими, науково підтвердженими та не викликають сумнівів, що й обумовило вибір теми, визначило мету та завдання дисертаційного дослідження Коровченка С.В.

Проблематика дослідження корелюється із положеннями Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів; Концепції судово-правової реформи; Концепції адміністративної реформи; Концепції реформування системи судів із метою покращення доступу до правосуддя та іншими стратегічними документами, впровадження яких переслідує мету підвищення ефективності реалізації та захисту прав і свобод людини у взаєминах із органами державної влади та місцевого самоврядування.

Дисертацію виконано відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015, «Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр.», схваленої Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015. Дисертаційне дослідження виконано в рамках планів науково-дослідної роботи Приватної установи «Науково-дослідний інститут публічного права».

Належний ступінь обґрунтованості і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується якісним використанням низки загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, достатнім рівнем узагальнення теоретичних висновків і поглядів, викладених у вітчизняній та зарубіжній літературі, правових концепціях, ретельним опрацюванням відповідних джерел адміністративного права та адміністративного процесу, належною апробацією результатів дослідження і їх оприлюдненням відповідно до встановлених вимог.

Аналіз положень дисертації засвідчує, що на всіх етапах дослідження використовувалися різні сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. У роботі використано сукупність методів наукового пізнання, що дало змогу забезпечити концептуальну єдність дисертаційної роботи.

Методологія дисертації сформована за рахунок використання сукупності загальнонаукових методів, де виокремлюються за значенням методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, аналогії та порівняння, абстрагування, моделювання, а також методу системного аналізу, загальноправових методів, де велике значення відіграє історико-правовий метод, метод порівняльного правознавства, а також система спеціальних методів дослідження адміністративного процесуального права, що дозволили визначити зміст та здійснити узагальнення судової практики у досліджуваній сфері суспільних відносин.

Здійснення характеристики перегляду судового рішення в адміністративній справі у забезпеченні права на захист у порядку адміністративного судочинства відбулось із застосуванням історико-правового методу наукового пізнання, методів аналізу та синтезу (підрозділи 1.1, 1.2). Застосування методу узагальнення судової практики та методу порівняльного правознавства дозволило визначити світові та європейські стандарти перегляду судового рішення в адміністративній справі у забезпеченні права на захист у порядку адміністративного судочинства (підрозділи 1.3, 1.4, 2.3). Соціологічні методи дозволили встановити тенденції перегляду судового рішення в адміністративній справі у забезпеченні права на захист у порядку адміністративного судочинства (підрозділи 2.1, 2.4).

Завдяки використанню герменевтичного методу з'ясовано правову природу інституту перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами з огляду на норми адміністративного процесуального законодавства. Застосування системного підходу дозволило охарактеризувати форму та зміст перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами у забезпеченні права на захист у порядку адміністративного судочинства (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3).

Нормативною базою дослідження є адміністративне процесуальне законодавство України, а також інші національні нормативно-правові акти, які регулюють відносини зі здійснення судочинства, проекти законів.

Емпіричну базу дослідження склали дані судової статистики, узагальнення судової практики та окремі судові рішення із перегляду справ за нововиявленими обставинами, рішення Європейського суду з прав людини, а також міжнародно-правові акти, які містять визначення перегляду судових рішень, що набрали законної сили, як одного зі стандартів правосуддя.

Мету дослідження автор вбачає у тому, щоб на основі доктринальних джерел визначити правову природу та сутність інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, визначити недоліки його застосування та обґрунтувати напрями підвищення його ефективності. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень, рекомендацій і висновків.

Дисертація складається зі вступу, двох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань, самостійністю і цілісністю проведеного дослідження, що дозволило досягти поставленої мети, виконати дослідницькі задачі і повністю розкрити тему дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у комплексному дослідженні правової природи та сутності інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві на підставі теоретичного та практичного аналізу. Наукова новизна одержаних результатів конкретизується в таких висновках, рекомендаціях та пропозиціях:

вперше:

— обґрунтовано, що розуміння сутності перегляду судового рішення в порядку адміністративного судочинства має виходити із розуміння його як суб'єктивного права особи, що складається із юридичних можливостей, до яких належать: право на власні дії, право вимоги правомірного виконання обов'язку іншою особою як у формі активних, так і у формі пасивних дій;

право звернення до уповноваженого компетентного органу, що має гарантувати належність забезпечення прав і свобод людини;

– аргументовано доцільність доповнення частиною сьомою статті 361 КАС України такого змісту: «Принципами здійснення перегляду судового рішення, що набуло законної сили, є: допустимість та врахування меж перегляду; правова визначеність; обґрунтованість; об'єктивна потреба; винятковість підстав; регламентація суб'єктного складу таких правовідносин; пропорційність; верховенство права; законність»;

– обґрунтовано, що критеріями класифікації суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві є мета та роль їх участі у процесі, а саме: обов'язок здійснювати повноваження в адміністративному провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами; захист власних суб'єктивних прав, свобод, інтересів в адміністративному провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами; захист суб'єктивних прав, свобод, інтересів інших осіб в адміністративному провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами; забезпечення розгляду і вирішення адміністративної справи в адміністративному провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами;

– обґрунтовано доцільність поділу суб'єктів адміністративного процесу у провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами на такі групи, як: 1) учасники провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві; 2) представники осіб, які мають право подати заяву про перегляд судового рішення суду за нововиявленими обставинами; 3) інші учасники адміністративного провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, які сприяють здійсненню правосуддя; 4) суб'єкти провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, які не були

учасниками адміністративного процесу, але долучаються до нього, оскільки мають право подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами або є заінтересованими особами у справі, а також фахівці Науково-консультативної ради при Верховному Суді з підготовки наукового висновку стосовно застосування норми права, питання щодо якого стало підставою для передачі справи на розгляд Великої Палати;

удосконалено:

— наукові підходи до розуміння поняття нововиявлених обставин, що є юридичними фактами, які мають істотне значення для розгляду справи, існували на час її розгляду, але не були і не могли бути відомі заявнику, а також обставини, які виникли після набрання судовим рішенням законної сили, і є фактами об'єктивної дійсності, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також іншими фактами, які мають значення для комплексного та обґрунтованого розв'язання спору;

— наукові підходи до розуміння стадій та підстадій адміністративного процесу у провадженні із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, визнано, що єдиним виключенням із загальних правил є те, що особливістю розгляду справи за нововиявленими обставинами судом першої інстанції є розгляд такої справи у порядку спрощеного позовного провадження з повідомленням учасників справи, з чого випливає, що підготовче засідання під час розгляду справи за нововиявленими обставинами за правилами спрощеного позовного провадження не проводиться;

— наукові підходи до розуміння завдань провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, а саме: поновлення порушених прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин; здійснення повного, ґрунтовного та об'єктивного аналізу нововиявлених обставин через реалізацію принципів адміністративного судочинства; скасування незаконного та необґрунтованого

рішення у зв'язку із переглядом судових рішень за нововиявленими обставинами; відновлення порушених прав, свобод та інтересів особи;

набули подальшого розвитку:

— розуміння здійснення права на судовий захист, яке безпосередньо залежить від волі правомочного суб'єкта, що без відповідного волевиявлення залишається декларативною матеріальною нормою, але при цьому ефективність механізму здійснення права на врегулювання адміністративного позову безпосередньо залежить від діяльності держави та її органів, мають гарантуватися державою, визначають дієвість реалізації покладених на неї функцій загалом і правоохоронної та правозахисної функцій зокрема;

— наукові підходи до розуміння системи суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, які класифіковано на: 1) суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, які здійснюють адміністративну юстицію; 2) суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, що безпосередньо зацікавлені в результатах судового процесу; 3) суб'єктів провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, які сприяють здійсненню правосуддя;

— теоретичні положення щодо розуміння поняття «суб'єкт провадження із перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві».

Наукове та практичне значення роботи. Виконана наукова робота сприяє розв'язанню низки теоретичних і практичних питань, що мають важливе значення для розвитку адміністративного права та процесу.

Дисертаційне дослідження має як науково-теоретичний, так і прикладний інтерес. Одержані результати можуть бути використані :

— *науково-дослідній діяльності* — висновки та пропозиції щодо встановлення правової природи та сутності інституту перегляду судових

рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві, що можуть становити основу для подальших наукових досліджень із відповідної проблематики;

– *правотворчій діяльності* – у процесі підготовки пропозицій щодо внесення змін до законодавства України з метою оптимізації застосування інституту перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві;

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення адміністративно-правового регулювання за допомогою принципу пропорційності як принципу податкових правовідносин;

– *навчальному процесі* – під час викладання здобувачам вищої освіти дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», у процесі підготовки підрозділів підручників і навчальних посібників із відповідного навчального курсу, а також статей та наукових повідомлень.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Визнаючи загалом високий науково-теоретичний рівень роботи Коровченка С.В., її важливе практичне значення, слід зазначити, що як і будь-яке дослідження складної комплексної наукової проблеми дана дисертація містить і спірні, або не зовсім обґрунтовані положення, які є підставою для висловлення певних зауважень та виступають підґрунтям наукової дискусії, зокрема:

1. Під час аналізу нововиявлених обставин як підстави перегляду судового рішення у порядку адміністративного судочинства автор досить фрагментарно досліджує питання значення цього інституту щодо забезпечення права особи на справедливий судовий захист, яке гарантоване Європейською конвенцією прав людини та іншими в тому числі міжнародними документами, які впливають на процес правозастосування в межах національної правової системи.

Тому, під час прилюдного захисту варто розкрити наведене більш повно з огляду на зв'язок права на справедливий судовий захист.

2. В межах проведеного дослідження варто було б дослідити вплив зарубіжного досвіду перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві задля розробки науково обґрунтованих рекомендацій та пропозицій із удосконалення цього інституту та перспектив розвитку у нашій державі.

3. Роботу б збагатило та посилило її репрезентативність проведення анкетування (опитування) практичних працівників щодо проблем практичної реалізації досліджуваної проблематики, що дозволить повноцінно відобразити прикладний характер дослідження та відреагувати на реальні проблеми судового процесу, який реалізується при перегляді судових рішень за нововиявленими обставинами в порядку адміністративного судочинства.

Висловлені зауваження характеризують складність досліджених проблем, багато в чому мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Коровченка С.В., а здійснений автором творчий пошук заслуговує на підтримку.

Розглядувана дисертація містить раніше не досліджувані наукові положення та отримані особисто автором нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності має важливе науково-прикладне значення.

Анотування дисертації ідентичний її змісту і повністю відображає основні положення та результати дослідження. Дисертацію й анотування оформлено відповідно до встановлених вимог.

Викладене дозволяє зробити висновок, що дисертація **на тему «Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами в адміністративному судочинстві»** є самостійною, завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для науки адміністративного та фінансового права, тобто відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567 (зі змінами), а її автор – **Коровченко Сергій Володимирович** – заслуговує на підставі прилюдного

захисту на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та банківського права
Навчально-наукового інституту права
імені князя Володимира Великого
Міжрегіональної Академії управління персоналом

Чернишова В. Ю.

